

Полум'я спротиву

Марія Тетерюк

«Все палає»

Режисери та оператори: Олександр Течинський,
Олексій Солодунов, Дмитро Стойков
Композитор Антон Байбаков
Кінокомпанія «Honest Fish Documentary Stories»
Україна, 2014

Кадри із фільму «Все палає»

Із збільшенням часової відстані від подій Майдану стає можливим критичніше їх осмислення. Ще рік тому відсторонений, споглядальний «Майдан» Сергія Лозниці викликав обурення публіки тим, що «не вчив розрізняти добро і зло»¹, привертав увагу до якихось інших аспектів політичної реальності, аніж простий поділ на своїх та чужих. Документальний фільм «Все палає» Олександра Течинського, Олексія Солодунова та Дмитра Стойкова, який отримав приз як кращий східноєвропейський фільм на фестивалі документального кіно в Лейпцигу, ще більше суперечить популярним репрезентаціям Революції Гідності.

«Все палає» вирізняється акцентом на індивідуальній психології спротиву та міжособистісних взаємодіях, у яких встановлюється влада. В запеклих вуличних зіткненнях режисери шукають відповіді на питання, як відбувається перехід до насильства, через що потрібно переступити, щоб вдатися до насильства, хто здатний на це? Фокус їхньої уваги – на фізичній та емоційній готовності до насильства, а не на його процесі чи наслідках. Власне моменти завдання фізичної шкоди людям потрапляють у кадр лише кілька разів. Скривавлені жертви Беркута та тіла загиблих на Грушевського з'являються переважно після монтажних склейок.

Увагу режисерів прикуто до мирних людей, які раптово опиняються на передовій і стають учасниками проти-

стояння. Творців фільму цікавить не попередня ідейна мотивація чи громадянська позиція (у фільмі немає монологів на камеру), а лише спостереження зблизька за спонтанними людськими реакціями у вирі протистояння. Протестувальники переборюють страх, підбадьорюючи себе войовничими вигуками, долають незграбність власних тіл. Та лише незначна частка їхніх зусиль переходить у пряме насильство, решта вибухає галасом, пожежею, шматками бруківки, що летять у різні боки, феєрверками. Лише поодинокі молодики в масках виявляють здатність чинити насильство ефективно та цілеспрямовано; чоловіки з відкритими обличчями більше кричать і демонструють готовність до агресії, ніж реально когось б'ють. Давати вихід агресії легше на неживих предметах (машина регіонала, пам'ятник).

Епізод біля поваленого пам'ятника Леніну відходить від центральної теми насильства до розгляду ситуативного встановлення владних стосунків між людьми. В цьому короткому фрагменті спресовано десятки міжособистісних інтерацій: самоствердження через вивищення над іншими, позування, претензії на лідерство, підміна політичного особистим, промовляння від імені спільноти, схиляння перед авторитетом символічної фігури, спротив окремої людини натовпу. «Натовп» зблизька виявляється складною системою ситуативних взаємодій, в яких постійно (пере)розподіляються ролі, встановлюються ієрархії та виробляються легітимації: визначається, хто має право підходити до пам'ятника, кому дозволено відколювати від нього

¹ Див. Тетерюк М. «Майдан» Сергія Лозниці: анатомія масового протесту // Кіно-Театр. – 2014. – № 6. – С. 8–9.

Кадр із фільму «**Все палає**». Режисери Олександр Течинський, Олексій Солодунов, Дмитро Стойков. Україна, 2014

платки, хто може наказувати відійти «на своє місце», хто в якій позі має фотографуватися, хто уповноважений застосувати примус до інших громадян і в якій формі.

Міліцейське насильство показано менш виразно попри частоту його появи на екрані. Рівний обсяг висвітлення «обох сторін конфлікту» відповідно до журналістського принципу «об'єктивності» маскує нерівність між протестувальниками та міліцією в контролі над своєю репрезентацією. Протестувальникам навіть не спадає на думку забороняти журналістам знімати. Перед об'єктивом вони – як на долоні зі своїми переживаннями, страхами та захопленням, іноді викликають усмішку своєю безпосередністю: чоловік на барикаді, що лає недолугого кидача коктейлів Молотова, який ледь не влучив у нього; жінка, яка наступає на беркутівця з хрестом в руках; двоє самооборонців, що відтягають від міліцейського кордону на Грушевського священика, примовляючи, що не варто витрачати зусиль на пропащі душі. Лише одного разу оператор наринається на погрози від молодиків у масках, проте й з ними можливий діалог. Натомість міліція та спецслужби мають повний контроль над своєю репрезентацією, вони самі вирішують, чи підпускати журналістів до свого кордону, і можуть будь-якої миті без зайвих слів розбити об'єктив (що одного разу і стається). Тож бракує занурення в емоції та психофізику беркутівців та солдатів внутрішніх військ в моменти, коли вони переходять від глухої оборони до побиття протестувальників. Люди у формі не видають нічого зайвого, лишуються показово неемоційними.

Як і іншим фільмам, що змонтовані з журналістських матеріалів, «Все палає» бракує чіткої концепції. Початковим матеріалом стрічки стала низка епізодів, знятих на замовлення німецької газети «Frankfurter Allgemeine Zeitung». Редакція не висувала жодних обмежень щодо змісту відео, тож журналісти (які доти спеціалізувалися на фоторепортажах) домовилися знімати нетипові випадки, те, що їх найбільше дивувало, не відповідало очікуванням, виглядало незрозумілим. Монтаж цих фрагментів часом видається випадковим. Починається фільм типовою хронологічною оповіддю: за титром-зачином, де вказано дату початку протестів та їхню причину (відмова українського уряду від угоди про Асоціацію з ЄС), йде стандартний перелік ключових подій (побиття студентів, збільшення протестувальників, силовий розгін Майдану, «Марш мільйона»). Після цього схематичного викладу фільм розпадається на набір чітко окреслених драматичних епізодів: руйнування пам'ятника, денні та нічні зіткнення на Грушевського, між якими – вставки з повсякденного життя захопленої міської адміністрації та кухні Майдану.

Стойков, Течинський та Солодунов свідомо уникають міфотворчості, залишаючи у фільмі те, що випадає з офіційного дискурсу про революцію (зокрема підозрілий епізод, де Кличко та представники його партії домовляються з Беркутом «поштовхатися» перед журналістськими камерами). Режисери не героїзують протестувальників, але й не вдаються до осуду. Вони показують людей, що потрапили в полум'я революції, щиро, без прикрас та зайвого пафосу, в усій їхній силі та слабкості.